

օրուեալս ընդ ամենայն կողմանս աշխարհիս: Եւ տէս Դու, զի ցանկամբ ամենեքեան ամենայն հոգւով ընդ բարեբաղդ աւուրս մնաւ Քո ի մերձաւոր քաղաքս մեր առ Առաքելական Աթոռս: Կաթուղիկէ լուսածառու Սուրբ Եջմիածնի, որ մնայ անհամբեր հոգւոյն հրճուանօք արժանաժառանգ Փոխանորդիդ տիեզերալոյս երանութեան՝ սիրալիր իւրում Փեսայիդ, աներկբայ յուսով ընդ Արքազան արի և արդար Տեսչութեան Նորին, Սրբոյ Հօրն մերոյ ասեմ՝ Գրիգորի Լուսաւորչին՝ ունելով ունիլ և զընթացս և զգործառնութիւնս յամենայնի յօգուտ և ի լուսաւորութիւն իմա՝ և մանաւանդ՝ առուել ևս ի բարեկարգութիւն հոգեւորական դասուն Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ մերոյ, որով և ի բարօրական պարծանս ընդհանուր Ազգիդ Հայոց:

«Ահա, Վեհափառ Տէր, այսպիսի լիակատար յուսով ի վերայ բարեխնամ Հովաքեանիդ մերոյ՝ և ամենայն հոգւով մեծափափագ բողձանաց՝ հայցեմք և մեք ի վերնխնամ Տեսչութենէ հոգի զօրութեան և իմաստութեան հանդերձ լի ու լի առողջութեամբ ընդ բազմառու ամս պարգեւել Քեզ ընտրելոյդ իւրում՝ ի լրումն ցանկութեան Ազգիդ, ընդ որ ի միասին շնորհ կալնում և ես որպէս ներկայացուցիչ բոլոր հասարակութեան քաղաքիս շնորհաւորել զշնորհաբաշխ մնաւ Քո ի Քաղաքս մեր. և համբուրել ըզ-Արքազնասուրբ Աջ Օծելոյդ Աստուծոյ»:

Արշագանգ.

28 և 29 Հուլիս. 1885 թ. Երևան:

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ԳԱԼՍՏԱՆ ՀԱՆԴԻՍԻ ՀԱՄԱՌՕՏ
ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.

Երբ հեռագիրն աւետեց Նորին Վեհափառութեան մնալն ի Տփլիս, Երևանայ պաշտօնական տեղիքն ևս սկսեցին պատրաստուիլ Նորին Վեհափառութեան վայելուչ ընդունելութեան համար և ճաշ տալ, որ Նորին Վեհափառութիւնը միջոց չունեցաւ ընդունելու վճռած լինելով շուտ մեկնիլ ի Մայր Աթոռն: Պարոն Նահանգապետը, Պարոն Քաղաքագլուխը, Գերապատիւ Առաջնորդը թեմիս, Թեմական Դպրանոցի Վարչութիւնը՝ իւրաքանչիւրն իրանց վերաբերեալ պատրաստութիւնները տեսան: Ծաղկաձորի,

Բայադէտի, Երեւանայ և Էջմիածնայ գաւառացի գաւառապետներին ընդունելութեան հրահանգներ գնացին Պ. Նահանգապետից. կարգադրութիւն եղաւ թէ Պ. Փոխ - Նահանգապետն և քաղաքիս Աստիկանապետն ո՞րտեղ պիտի դիմաւորեն Նորին Արքութեան: Աոյն օրինակ կարգադրութիւններ արաւ Թեմիս Գերապատիւ Առաջնորդը՝ վերադարձմամբ գործակալաց:

26 ին Թեմիս Գերապատիւ Փոխանորդը ճանապարհ ընկաւ սահմանապիտումն ընդունելու Նորին Արքութեան: 28 ին Պ. Փոխ - Նահանգապետը գնաց Ելլիտր կոչուած՝ քաղաքից դէպի հիւսիս, առաջին կայարանը, իսկ առաւօտեան 8 ժամից արդէն Պ. Պ. Քաղաքապետիւր՝ իրաւաստւորի հետ, և Աստիկանապետը՝ իւրայնոց հետ դիմաւորելով, սպասումէին քաղաքիս սահմանի վերայ: 8 1/2 ժամին՝ հասաւ Նորին Արքութիւնը, օրհնելով դիմաւորողներին, ընդունեց աչ և հաց, ուր Պ. Քաղաքապետիւր կարգաց քաղաքի կողմից ճառ, որն արդէն տպուած է «Երեւանեան Յայտարարութեան» մէջ: Քաղաքիս հիւղեցեաց զանգերն աւետելով Նորին Վեհափառութեան մօտն ի քաղաքս, ժողովրդին դուրս հրաւիրեցին: Ճանապարհի վերայ գտանուող բոլոր խանութները գոց ու զարգարուած էին զրոշակներով, այսպէս զարգարուած էին և տներն ու հիմնարկութիւնները՝ քաղաքիս հիւսիս - արեւելեան ծայրից մինչ հարաւ - արեւմտեան ծայրը՝ ուր գտանվում է Առաջնորդարանը: Առաջնորդարանից դէպի Արեւելք, բաւական հեռաւորութեան վերայ, հրապարակում, սլափուկ կամարի մօտ, սպասումէին հոգեւորական դասն՝ զգեստաւորուած, Պրօզիմնապիօնի հայ օրիորդներն՝ իրանց վարժուհիներով, ծաղկափունջները ձեռքերնում. Թեմակոն Գպրանոցի Հագարարձուք, Տեսուչը, ուսուցիչները և աշակերտները՝ հրկար զուգահեռագիծ կազմելով. քաղաքիս արհեստաւորաց դասերն իրանց զրօշակներով, թուով 14, և մանիշակապոյն ամպհովանին, որ բռնած ունէին քաղաքիս նախկին և այժմու քաղաքապետները մի կողմից, Բգդիրու Պ. Դաւառապետ Գեօգչայեանը և երգուեալ հաւատարմատար Պ. Վարդան Նշիադարեանը միւս կողմից: Թեմիս գերապատիւ Փոխանորդը հանդիսագլուխ կանգնած՝ հսկում էր հանդիսի կարգադրութեան: Ահագին հրապարակը և հրապարակի վերայ գտանուող տների ու խանութների տանիքը մարդկային բաղմութեան ծով էր դարձած, բոլոր ոտախնայութիւնը զբաղած էր կարգապա-

հուլիսամբ: Առաջնորդ Բարկանովը յաջողակ կէտ էր որոնում հանդէսը լուսանկարելու: Բնութիւնը ևս խաղաղ էր և պայծառ: Ժամի 9-ը լրացաւ, ահա և Նորին Վեհափառութեան քառաձի կառքը սրարշաւ, շրջապատուած մի վաշտ կօղակներով և բազմաթիւ այլ հեծեալներով, որին հետեւում էին 50 ից աւելի ֆայետօններ: Կառքը կանգ առաւ, հանդիսականները պատկառելի դիրք բռնած՝ գլխարկին լիք առան, որոշուեցան մահմէտականները քրիստոնեաներից. իջաւ Հայրապետը կառքից, իջան և բոլոր բարձրաստիճան ուղեկցողներն իրանց կառքերից, ծաղկեայ շուրջառը ծածկեցին Նորին Սրբութեան, խոշն ու գուլագանը մատուցին, ուղեկցող հոգեւորականները ևս շուրջառ ծածկելով, Վեհափառ Տէրը մտաւ ամպհովանու տակը՝ Ժողովրդին խոչալընքելով:

Հանդէսն ընթացաւ դէպի առաջնորդական եկեղեցին, «Հրաշափառն» ասելով: Կօղակների վաշտն ընկաւ հանդիսի առաջը՝ ճանապարհ բանալու, որին հետեւեցին՝ Դպրանոցի 270 աշակերտաց երկգիծ շարքը՝ ուսուցչական խումբը, հոգաբարձուք, երգեցիկ խումբը, հոգեւորական դասը, Նորին Վեհափառութիւնը՝ որպէս թիւը թեմիս գերապատիւ Փոխանորդը, իսկ ձախը՝ Հաշտարխանի գերապատիւ Առաջնորդ Սուքիաս եպիսկոպոսը բռնած, հուսկ յետոյ Ժողովրդեան ահագին բազմութիւնը յամրաքայլ և հանդիսաւոր: Այսպիսով հանդէսը հասաւ առաջնորդական եկեղեցուն: Եկեղեցին զարդարուած էր պատշաճապէս: Վեհափառ Հայրապետը մաղթանքից զկնի բազմեց սեղանի առաջ դրած բազկաթուռի վերայ՝ երեսը դէպի Ժողովուրդը, եկեղեցին ըստ ամենայնի լցուեցաւ, և բազմութեան մեծագոյն մասը մնաց դուրսը: Թեմիս Գերապատիւ Փոխանորդը յուզուած սրտով մի ճառ կարգաց, որոյ մասին ոչինչ չենք ասում, ըստ որում արդէն տպուած է «Երեւանեան Յայտարարութեան» մէջ: Նորին Վեհափառութիւնը մի համառօտ ատենաբանութիւն արաւ, որոյ բովանդակութիւնը գրեթէ այս էր, — Սիրոյ և խաղաղութեան ողջոյն տալով, եպիսկոպոսութիւնը մարտիրոսութիւն, իսկ կաթողիկոսութիւնը՝ բարոյական կատարեալ նահատակութիւն, Ես, ասաց Վեհափառը, եկայ նահատակուելու իմ ազգի և եկեղեցւոյ համար, կաթողիկոսական ասպարիգում ոչ մի միտիթարութիւն չեմ տեսնում, միակ միտիթարութիւնս պիտի լինի մեր փակեալ Դպրոցների դրանց

բաշտելը) (Ժողովուրդը միաձայն՝ « Տա՛ Աստուած ») և կրացուին նոքա, եթէ ուղիղ սրտով ինչոքե՛նք Աստծուց և մեր ամենոգորմած Կոյսրից: Ապա բարեմայթութիւններ անելով ամենոգորմած Կոյսեր և կոյսերական ասն երկարակեցութեան համար, օրհնեց Կովկասեան Կառավարչապետին իւր նահանգապետներով և գաւառապետներով, Ժողովրդի հոգեւորական և աշխարհական գասերին, մեր դպրոցոց հոգաբարձուներին, տեսուչներին, ուսուցիչներին և ուսանողներին ու « Պահպանիչ » ասելով, ելաւ եկեղեցուց և կրկին նոյն հանգիստաւոր ընթացքով, դիմեց Առաջնորդարան, որոյ դուռն առջև Պ. Նահանգապետն ընդառաջ գնալով, համբուրեց Նորին Սրբութեան աջն ու խաչը և շնորհաւորեց գալուստը: Վեհափառ Հայրապետն ևս Նորին Գերազանցութեան երիցս համբուրելով և մօտի նշանաւոր անձանց Աջը տալով, մտաւ դահլիճ, ուր տակաւին շնատած ընդունեց քաղաքիս Թիւրք հասարակութեան ներկայացուցիչներին և Պարսից Հիւպատոսին՝ հետեւեալ խօսքերով. « Շնորհակալ եմ Ձեր մեծարանքից, մենք մի երկրի եղբայր ազգեր ենք, տարբեր կրօններով, կբարեմայթեմ Աստծուց որ մեզ սիրով պահէ »:

— « Մենք, պատասխանեց Հաջի Սէյիդ-Հասան աղան, որ մի պատկառելի ծերունի է, եղբենք ի բնէ միմեանց ուրախակից և տրամակից դրացիներ. Ձեր օրհնութեամբ, այսուհետեւ ևս նոյնը պիտի մնանք »: Այնուհետեւ Վեհափառը մտաւ իւր համար պատրաստուած սենեակը. Ժողովուրդը քաշուեցաւ. 10 րոպէից յետոյ ընդունեց Սինօղի անդամներին, որք եկած էին ընդառաջ և սպասում էին Առաջնորդարանում: Սրբազան Մկրտիչ Արքեպիսկոպոսը մի ուղերձով շնորհաւորեց Հայրապետի գալուստը և համբուրեց Աջը. Նորին Վեհափառութիւնը երիցս համբուրելով Սրբազանի գլուխը՝ նոտեցոյց իւր ձախակողմեան թիկնաթուռի վերայ և միւսները համբուրելով Վեհափառի Աջը՝ մնացին կանգնած: Սենեկի դրները ծածկուեցան, այլ ևս չիմացուեց թէ ինչ խօսեց նոցա հետ: 15 րոպէից յետոյ բարեհաճեցաւ ընդունել թեմական Դպրանոցի Հոգաբարձութեան, Տեսչին և ուսուցչական խմբին. այստեղ Տեսուչը ներկայացրուց Դպրանոցի պատուաւոր տեղեկագիրը որ, արդէն տպւած է, բայց ճառը մնաց, ըստ որում Դպրանոցում կարգալու համար էր պատրաստուած: Նորին Վեհափառութիւնը ամենքին Աջ տալով, օրհնեց և յոյս յայտնեց,

որ իւրաքանչիւր որ իւր պաշտօնում յառաջագէտ՝ կլինի և թէ ինքը միջոց կգտնէ աւելի մօտ ծանօթանալու Դպրանոցի ներքին և արտաքին կառավարութեան, ապա արձակեց:

Երեկոյեան ժամը 6—10—ը ճրագալոյց էր քաղաքում և Ս. Առաջնորդարանի գաւթում ու գէտ՝ յանգէպ՝ Հրադգանի ուջ կողմում: Ժամի 5—9—ը քաղաքիս իշխաններին ընդունեց հետ զհետէ և ամենքն ևս լաւ տպուորութեան տակ մնացին: Հետեւեալ օրը ժամը 9—ին ընդունեց նախ թիւրք իրաւասուններին և մեծամեծներին, սիրոյ և խաղաղութեան խրատներ տալով արձակեց. յետոյ գարձեալ հանդիսաւոր կերպիւ այցելութեան գնաց Պ. Նահանգապետին և ընդունեց նորա մօտ ժողովուած քաղաքական և զինուորական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներին, քաղաքիս Հայ և Թիւրք իրաւասուններին. խնդրեց Պ. Նահանգապետին, որ քաղցր աչք ունենայ դէպի Մայր Աթոռը և հոյրաբար կառավարէ իւր թեմի Հայ և Թուրք ազգաբնակչութեանը: Այնուհետև առաձիւ սենեակ հրաւիրուելով, մի քանի բարձր աստիճան հոգեւորականների և աշխահականների հետ սուրճ վայելեց և ապա դուրս գալով, օրհնեց դասլիճում սպասող բոլոր ներկայացուցիչներին, որոնք անխտիր, քրիստոնեայ և մահմետական, համբուրեցին Աջը, ապա արձակեց ամենքին և ելաւ Երեկոյեան կարգով և շքեղութեամբ ընթացաւ դէպի Մայր Աթոռ:

Ս. Բէգ - Նաղարէան.

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈԽ — ԹԵՄԱԿԱԼ ԳԵՐ. ԳԵՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ
ՃԱՌԸ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՏԷՐ

ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ.

Հնադարեանն Առաքելական անտիսեղծ եկեղեցին Հայաստանեայց ՂԱՏՈՒ ԵԿԵՆՈՒԹԻՄԻԱՆԻՆ զեղգեղէ ցարդ զփառս և զանուն, է որ անմխիթար և է որ անփոփեալ անհամբոյր ժամանակի ի շնորհաւ Սարսուռ զամենայն մարմին ունի, որ զնորին պատկառելի մեծու-